

[RECENSIE]

Jef Turf, *Memoires. Van kernfysicus tot Vlaams communist*, Tielt, Lannoo, 2012, 280 pp., ill., ISBN 9789401405119.

De vader van Jef Turf was onderwijzer. Hoewel hij katholiek was, weigerde hij voor een bevordering tot kantonnaal inspecteur een beroep te doen op de invloed van het bisdom. Dat veroorzaakte wrijvingen, waarna vader Turf met de familiale en sociale traditie brak en in 1944 zijn zonen van het bisschoppelijk Sint-Romboutscollege naar het Mechelse atheneum verplaatste. Jef Turf werd licentiaat, specialiteit kernfysica, aan de Gentse Rijksuniversiteit in 1956. Verbonden aan het Koninklijk Meteorologisch Instituut onderzocht hij van 1958 tot 1963 in het Waalse Dourbes (Namen) de radioactiviteit in de lucht, de fall-out ten tijde van kernproeven. Hij doceerde in 1963.

Vlak voordien had hij de zwaarste keuze uit zijn leven gemaakt. Lid geworden van de communistische partij van België (KPB) in 1953, later van het Politiek Bureau, dat reeds actief was in Wallonië, kreeg hij na de grote winterstaking van 1960-1961 het aanbod om als vrijgestelde voor de KPB de Gentse federatie te leiden. Hij koos voor de klassenstrijd, zag af van een wetenschappelijke carrière en nam vanaf einde 1963 vrede met het loon van een metaalarbeider. Turf groeide uit tot een boegbeeld van de KPB. Hij werd politiek secretaris van de Federatie Gent-Eeklo, gedurende tientallen jaren politiek directeur van *De Rode Vaan* (weekblad, dagblad 1944-1958, weekblad 1958-1992), nationaal ondervoorzitter, vanaf 1968 tot 1988 Vlaams voorzitter en drijvende kracht achter de federalisering van de partij. Zelf noemt hij de periode 1960-1970, doorlopend tot 1970-1980, de kortstondige wonderjaren van het Vlaamse communisme. In 1966 was hij medeoprichter van het *Vlaams Marxistisch Tijdschrift*, in 1971 van het Frans Masereelfonds, en hij was betrokken bij de oprichting van het Instituut voor Marxistische Vorming (IMAVO).

Zijn memoires konden dus inzicht geven in hetgeen achter de schermen gebeurde, zij het als egodocument. Ten dele is dat ook zo. Wel heeft de auteur zijn analyse niet getoetst aan de huidige stand van het wetenschappelijk onderzoek en een bibliografie ontbreekt. Zo gaat hij voorbij aan de uitgebreide synthese die de *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging (NEVB)* in 1998 aan de relatie tussen de radicale linkerzijde en de Vlaamse beweging wijdde. Daarin werd vooral aandacht besteed aan de KPB, vanaf haar ontstaan in 1921, en haar houding ten opzichte van het nationaliteitenprobleem.¹ Het had zijn eigen analyse

meer context gegeven, wat ook geldt voor thema's als repressie en economische collaboratie.

Voor dit tijdschrift is het interessant om einde van de jaren 1970 de interactieve ontwikkeling te zien van twee identificaties, een eurocommunistische en een Vlaamse. Het bracht Jef Turf, de voortrekker ervan, in conflict met de partijleiding. De orthodoxe neostalinisten stonden sterk in Wallonië, vooral in de grootste Luikse federatie, maar hadden ook aanhang in Vlaanderen. Ze keerden zich tegen een communistisch polycentrisme dat de theorie van het socialisme in één land afwees, dat het rolmodel van de USSR contesteerde ('vloeken in de Kerk') en dat de eigen weg naar het socialisme beklemtoonde. Dat ging gepaard met grote argwaan tegenover een Vlaamse strekking die de materiële klassenstrijd tot het culturele wilde uitbreiden. De overwegend Franstalige leiding sprak geen woord Nederlands, zodat de Vlamingen, reeds in een minderheidspositie, zich daar moeilijk konden doen gelden. Eerst in de jaren tachtig werd in simultaanvertaling voorzien.

Voorgaande ontwikkelingen hingen samen met de evolutie binnen het wereldcommunisme en de tanende invloed van de USSR. In 1977 opkeerden de grote KP's van Frankrijk, Italië en Spanje voor het eurocommunisme. In 1979 gaf de KPB de indruk zich daarbij aan te sluiten, maar volgens Turf bleek dat slechts schijn. Evenzo had het Politiek Bureau van de KPB in 1968 geprotesteerd tegen de militaire inval van de USSR en Oostbloklanden in Tsjecho-Slowakije, om daarna als een van de eerste partijen de relaties te 'normaliseren'.

Voor Turf werd het een pijnlijke afloop, ook al omdat voordien grote hoop was ontstaan. Tegen de achtergrond van de studentenbeweging, en in tegenstelling tot Leuvense studenten, had zijn Gentse federatie aansluiting gevonden bij een jonge naoorlogse generatie van intellectuelen. Aange trokken door de marxistische analyse waren zij lid van de partij geworden: Koen Raes (°1954), Rudi Doom (°1943), Rudi Van Doorslaer (°1951) en anderen. Dat veroorzaakte een dubbel effect: de partij kon doordringen in nieuwe circuits en het interne discussieniveau verhoogde aanzienlijk. Binnen de partij kregen ze echter af te rekenen met taai weerstand tegen elke vernieuwing. Na de slechte electorale uitslag van november 1981 protesteerden zij in een vlijmscherpe tekst tegen de partijleiding en vroegen zij het ontslag van het Politieke Bureau. Aangeklaagd werden onder meer: het ideologisch en materieel aanleunen bij de USSR wat het eurocommunisme afremde en een aan de Vlaamse realiteit aangepaste uitbouw van de partij, alsook het democratisch centralisme dat elke doorstroming van ideeën verhinderde en de vrije discussie blokkeerde. Zij verdachten de KPB van financiële afhankelijkheid van de USSR. Turf relativeert dit laatste, maar geeft

1. L. Vandeweyer, R. Van Doorslaer & S. Bouquin, *Links-radicalisme*, in: *NEVB*, Tielt, 1998, pp. 1915-1938.

de ondoorzichtigheid van de financiering toe. Kort daarna haakten de meesten af. Het betekende de zwanenzang van de eurocommunistische strekking. De wonderjaren waren voorbij, het moment was gemist. Ook de politieke rol van Turf, die nogal wat mandaten cumuleerde, bleek uitgespeeld. Einde van de jaren tachtig nam hij ontslag als voorzitter van de Vlaamse KP. Daarna dwong men hem om op te stappen als directeur van *De Rode Vaan*. Maar diep gaat hij daarop niet in. In 1988 werd hij uit de partij gezet. De KPB zonk verder weg en hief zich later in Vlaanderen op. Hoewel het een persoonlijke getuigenis blijft, gaat het om een sterk hoofdstuk.

De Vlaamse identificatie van Turf sloot aan bij een vooroorlogse traditie van Jef Van Extergem en Bert Van Hoorick. Na het neerslaan van de Hongaarse opstand in 1956 nam deze laatste ontslag uit de partij en maakte hij de overstap naar de BSP. De partijtop verhinderde dat de jonge Turf met de 'afvallige' in debat ging. Voor het verband tussen het eurocommunisme en de Vlaamse identificatie, alsook zijn denken over het nationaliteitenvraagstuk, benadrukt Turf de invloed van de Italiaanse communistische denker Antonio Gramsci (1891-1938). De klassenstrijd ging niet alleen om het materiële, maar ook om de culturele hegemonie en de relatieve autonomie van de bovenbouw. In die zin sluit zijn analyse dicht aan bij die van Antoon Roosens.² Het Belgisch kapitalisme (later de 'multinationale monopolistische financiële groepen') en de politieke macht van de bourgeoisie zouden verzwakken via de zelfstandigheid van Vlaanderen, waarbij zoals in Wallonië federalisme aan economische structuurhervormingen werd gekoppeld. In eerste instantie moest het staatkundig kader worden gewijzigd.

Het is deze denkwijze die Turf naar vandaag doortrekt en die hem ertoe heeft aangezet om in 2010 voor de N-VA te stemmen en die hem motiveerde om lid te worden van de Gravensteengroep.³ Volgens Turf gaat de culturele strijd om de hegemonie tussen enerzijds de verdedigers van het 'oude België' (elders 'het Belgisch nationalisme'), gesteund door een deel van de Vlaamse intelligentsia en vooral door de vakbonden, én anderzijds de voorstanders van confederalisme en Vlaamse zelfstandigheid. De 'linksen' van de sp.a en de Groenen hebben zich verwijderd van de 'Vlaamse grondstroom' en betalen daarvoor de electorale prijs. Mutatis mutandis hanteert de auteur daarbij dezelfde redenering als de voormalige voorstanders van de sociale revolutie die eerst het socialisme wilden vestigen om daarna de andere problemen aan te pakken. In dit geval: eerst een 'linkse' staatsvorming met

2. A. Roosens, *De Vlaamse kwestie. Pamflet over een onbegrepen probleem*, Leuven, 1981. D. De Haes (red.), *De rode tong van de leeuw. Antoon Roosens (1929-2003), analyse en strategieën van een links flamingant*, Brussel, 2005.
3. J.P. Rondas, *Gravensteengroep. Land op de tweesprong. Manifesten ter ontgending van Vlaanderen*, Kalmthout, 2012.

overheveling van sociaaleconomische macht naar Vlaanderen (quid met de Europese Unie?), daarna de interne ideologische strijd voor de invulling ervan: het bevechten van een rechts neoliberal programma, ook dat van de N-VA ('doorslag van het VOKA-programma'), in functie van een progressief Vlaanderen. Onder de titel 'Zwenking naar rechts?', wat Turf stellig ontkent, is dit het meest betwistbare hoofdstuk. Deelementen van zijn analyse zijn daarom niet onjuist. Voor zover ik mij herinner, was het reeds Hugo Schiltz die er reeds vroeg op wees dat men in 1970 aan Vlaamse kant zijn meerderheid had prijsgegeven terwijl de fundamentele discussie over territorium, geld en macht nog moest beginnen.⁴ Men kan eraan toevoegen dat een deel van de Vlaamse intelligentsia wat al te gemakkelijk de eis tot transparantie en efficiëntie van de geldstromen herleidt tot 'Vlaams centennationalisme', zonder oog voor het 'Waal centennationalisme'. De stelling dat Waalse en vooral Franstalige Brusselse politici verantwoordelijk waren voor de mislukking van het immigratiebeleid, in de hoop daaruit electoraal profijt te trekken, verdient diepgaand onderzoek. Daarop ent de auteur echter een analyse en een discours dat heel wat affiniteiten vertoont met een radicaal rechts vertoog. Dat blijkt uit de gehanteerde terminologie: eerst de belangen dienen van het 'Vlaamse volk', van de eigen behoeftige 'bevolking' (begripen door elkaar gebruikt), de afwijzing van de 'suïcidale dialoog en de rotte compromissen', gesloten door 'een corrupte elite', door een 'junta van onbekwame partijvoorzitters', met vakbonden die een 'volksvijandige keuze' maken... Het geeft de indruk dat een gepolariseerd denken uit de klassenstrijd getransfereerd is naar het communautaire, met diaboliseren van al wie zijn analyse niet deelt. Dat doet geen afbreuk aan de harde strijd die Turf heeft moeten voeren tegen de machtselite, tegen de communistische partijleiding, tegen de censuur..., zijn pogingen om bondgenoten buiten de partij te vinden, alsook de opofferingen die hij voor zijn idealen over had. Het boek getuigt daarvan. Nog een detail: het Tonkin-incident uit 1964 leidde niet tot bombardementen op Noord-Korea, maar op Noord-Vietnam (p. 124, noot 5).

[Harry Van Velthoven]

4. H. Van Velthoven, *De naties in België anno 2000: concepten en perspectieven*, in: *NEVB [...]*, p. 90.